

عکس: اقتصاد نیوز

«محک» اقتصاد ایران در «ترازوی» برجام

سال ۹۵ با گشایش‌های تجارت خارجی و بانکی، هم معضلات ساختاری اقتصاد نمایان شد و هم دستاوردها چشمگیر بود

۹۵ سال محک اقتصاد ایران در پسابر جام بود. سالی که دقیقاً در بحبوحه فصل اول اجرای توافق هسته‌ای آغاز شد و همزمان با تقلای کارگزاران اقتصاد و سیاست برای بهره‌گیری از مزایای گشایش باب مناسبات تجاری و بازرگانی مجدد مرزهای بین‌المللی اقتصاد، چالش‌های ساختاری و معضلات بنیادین اقتصاد بیمار ایران بیشتر نمایان شد. معضلات جذب سرمایه‌گذاری خارجی، محیط کسب و کار، مجوزهای زائد، تنگناهای اعتباری، مشکلات ساختاری نظام بانکی و مهم‌تر از همه نبود گفت‌وگو و توافق واحد در سطح حاکمیت برای مسیر توسعه اقتصادی که حاصل انباشت چند دهه ساختارهای معیوب نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی اقتصاد بود، به یکباره شرایط کنونی را به صورت شفاف روی میز محک و آزمون قرار داد. شاید مهم‌ترین وجه نمود این معضلات در شرایط خاص نظام بانکی و عدم به روزرسانی استانداردهای بین‌المللی بانک‌ها مشاهده شد. شرایط خاص نظام بانکی که در سال‌های تحریم مهم‌ترین نقطه هدف نظام فلج‌کننده تحریم‌های بین‌المللی بودند موجب شد که فشارهای بیرونی به همراه پوسته کهنه و غیر شفاف ساختار بانک‌ها به مهم‌ترین حوزه‌های تبدیل شود که متناسب با رفع تحریم‌ها نتوانست از مزایای دوران جدید استفاده مطلوب نماید. از این رو سیاستمداران و البته کارگزاران اقتصاد حوزه بانکی را تنها حوزه‌ای دانستند که پس از برجام هنوز تمام موانع فراروی آن رفع نشده است.

تبصره از سوی مجلس حذف شد. همچنین دولت موظف به دوبرخی کردن بنزین شد و مجلس دولت را موظف به افزایش وام ازدواج از ۳ به ۱۰ میلیون تومان کرد.

اصلاحیه دولت و همراهی مجلس جدید

مجموع تصمیم‌های یادشده بسیاری از ناظران را به این نتیجه‌گیری رساند که هدف نمایندگان مجلس بویژه با توجه به تغییر اساسی ترکیب این نهاد پس از انتخابات، چیزی نیست جز فشار بر دولت و راه‌اندازی بازی سیاسی. اعتراض دولت و برخی نمایندگان مجلس نهم به رویه در پیش گرفته شده، بدون نتیجه پایان یافت تا دولت چاره‌رادر ارائه اصلاحیه‌ای به مجلس دهم ببیند. این اصلاحیه، تبصره‌هایی را به قانون بودجه اضافه می‌کرد که بر اساس آنها اولاً دولت اجازه می‌یافت تجدید ارزیابی را تا سقف ۴۵ هزار میلیارد تومان انجام دهد، ۴۰ هزار میلیارد تومان اوراق مالی اسلامی بابت بدهی‌ها منتشر کند و پنج هزار میلیارد تومان از بدهی‌های سازمان بیمه سلامت را از طریق انتشار اوراق مالی اسلامی تسویه کند. همچنین بندهایی از تبصره ۱۴ و تبصره ۲۲ (درباره وجوه ناشی از طرح دعاوی) نیز بر اساس این اصلاحیه حذف می‌شد. این اصلاحیه سرانجام در مجلس دهم به تصویب رسید و دست دولت برای اعمال اصلاحات اقتصادی مناسب در قالب بودجه ۹۵ باز شد.

تحقق تورم تک‌رقمی بعد از ۲۵ سال

از جمله اقدامات بانک مرکزی، که به نوعی اصلی‌ترین برگ برنده دولت نیز به‌شمار می‌رود، مجموعه سیاست‌های منجر به کاهش تورم است که بعضاً از آنها به «انضباط پولی» یاد می‌شود. تورم از مؤلفه‌های مهم اقتصادی محسوب می‌شود که هم دارای آثار اجتماعی گسترده‌ای است و هم برای اقشار مختلف مردم کاملاً محسوس است. رکن اساسی برقراری انضباط مالی سه ساله توسط دولت کنترل نرخ تورم است. مهر ماه ۹۲ هنگام آغاز به کار دولت، تورم نرخ ۴۰۰۴ درصدی را تجربه می‌کرد که بخش عمده آن تورم مواد غذایی بود که زندگی عادی مردم را تحت تأثیر قرار می‌داد. با این حال تورم تیرماه سال جاری بعد از ۲۵ سال تک‌رقمی شد و به ۹۰۲ درصد رسید و در مردادماه نیز این نرخ با هم روند کاهشی خود را حفظ کرده و به ۸۰۷ درصد رسید. در ادامه این روند کاهشی ادامه یافت و دردی ماه سال جاری نرخ تورم به ۶۰۹ درصد رسید.

کاهش نرخ سود بانکی

کاهش تورم بانرخ‌های بالاتر به بیش از کاهش نرخ اسمی سود، به افزایش نرخ حقیقی سود بانکی منجر شده است؛ چنان‌که بر اساس اعلام ولی‌الله سیف، رئیس کل بانک مرکزی، این نرخ در سال ۹۴، بالاترین سطح تاریخی خود را در قبال و بعد از انقلاب تجربه کرد. به

از سال ۹۴ کاملاً مشخص بود که مشکلات اقتصاد ایران در سال آتی چه خواهد بود و به بیان بهتر همان چالش‌هایی را که در سال ۹۴ اقتصاد با خود حمل می‌کرد در سال جدید نیز رخ نمود. رکود تقاضا، کمبود درآمد ارزی، ضعف نظام بانکی در تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی و نبود الگوی مشخص اقتصادی برای برون‌رفت از رکود توری از منظر کارشناسان مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی تأثیرگذار در سال ۹۵ به حساب می‌آمدند. البته در کنار این معضلات، تک‌رقمی شدن تورم بعد از ۲۵ سال، دستیابی به نرخ رشد اقتصادی مثبت بعد از چند فصل رشد منفی، کاهش نرخ سود بانکی، احیای تولید و صادرات نفت ایران به مقدار پیش از تحریم‌ها، بهبود ترانزیت غذایی ایران به میزان ۵ میلیارد دلار، خودکفایی گندم، افزایش جذب سرمایه‌گذاری خارجی، کاهش هزینه‌های معاملات تجاری، افزایش مبادلات تجاری و تعاملات اقتصادی در سطح بین‌الملل، اعمال سیاست‌های تحریک تقاضا، تزریق نقدینگی به بنگاه‌های تولیدی برای عبور از رکود و سرانجام جراحی بزرگ نظام معیوب بانکی مهم‌ترین تحولاتی بودند که اقتصاد در این سال به خود دید. با این حال اقتصاد ایران در آغاز سال ۹۵ قانون بودجه را به عنوان مهم‌ترین رخداد تأثیرگذار ماه‌های ابتدایی پیش رو داشت.

بودجه محل بازی سیاسی مجلس یادولت

در حالی که دولت لایحه بودجه را در آخرین روزهای دی ماه سال گذشته به مجلس تقدیم کرد، بررسی و تصویب آن به امسال رسید تا در نهایت پس از دو مرحله بررسی و رفع ایرادهای شورای نگهبان، در پایان اردیبهشت ماه به دولت ابلاغ شود. قانون بودجه به گونه‌ای تصویب شد که بسیاری از اهداف اصلی دولت را تأمین نمی‌کرد و در موارد کلیدی همچون سقف بودجه عمومی، افزایش توان تسهیلات دهی بانک‌ها، انتشار انواع اوراق، تسویه مطالبات بانک مرکزی و استفاده از ظرفیت‌های صندوق توسعه ملی، متفاوت با برنامه‌های دولت بود. دولت در زمینه پارانه اعتقاد داشت حذف ۲۴ میلیون نفر که از سوی مجلس مطرح شده و به تصویب رسیده است، فاقد وقت کافی خواهد بود و اصلاً با شناسایی افراد بر اساس معیارهای معرفی شده توسط مجلس، به رقمی در حدود ۷ تا ۷/۵ میلیون نفر خواهیم رسید، نه ۲۴ میلیون نفر. اما مجلس در نهایت به حذف سه دهک رأی داد. استفاده از صندوق توسعه ملی برای مسکن و افزایش سرمایه بانک‌ها نیز از سوی مجلس حذف شد. دولت در قالب تبصره ۱۹ لایحه بودجه از مجلس اجازه خواسته بود تا سقف ۵۰ هزار میلیارد تومان از محل حساب مازاد حاصله از ارزیابی خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بابت تسویه مطالبات بانک مرکزی از بانک‌های دولتی و مطالبات قطعی بانک‌ها از دولت منظور کند که این